

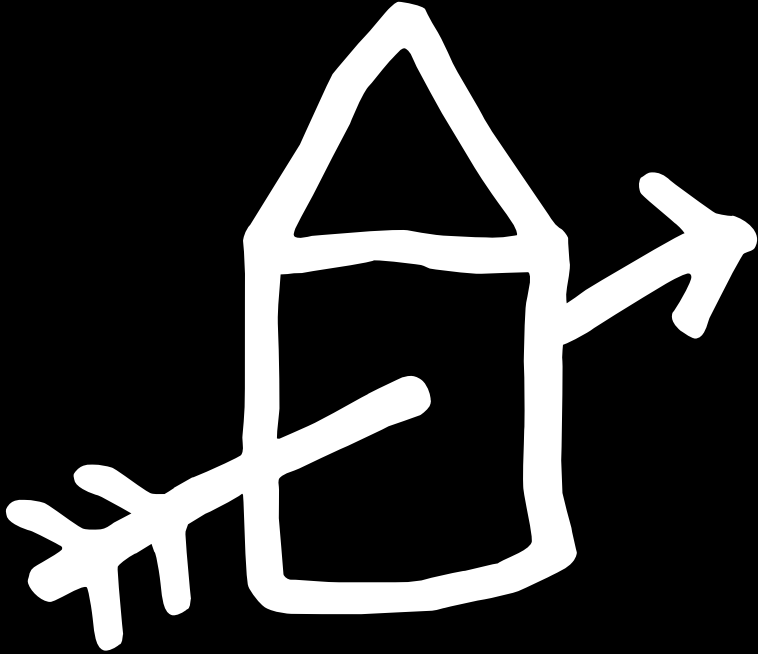
Baerne

In dit nummer o.a.:

- In Memoriam: Jan Volland (1934-2014)
- Symposium 'De Parels van Baarn'
- De Ocrietfabriek
- Liefdewerk oud papier

Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN UW VOORZITTER

Deze maand bestaan we dan echt 40 jaar en dat heugelijke feit is op 27 september jl. al gevierd met een mooi symposium en aansluitende receptie voor de leden in een van onze parels in Baarn. Het heeft onze vereniging heel veel publiciteit bezorgd. Dank aan het organisatieteam dat de viering van het jubileum zo heeft laten slagen. *Duizend jaar Baarn - geschiedenis van een Eemlands dorp* blijkt ook een groot succes. Op dit moment zijn er al ruim 900 exemplaren verkocht. Onder leiding van Frits Booy en Gerard Brouwer hebben vele auteurs zich van hun beste kant laten zien. Een mooier cadeau kan met Sinterklaas en de Kerst haast niet worden gegeven aan Baarnaars en Barinezen!

Deze maand passeren traditiegetrouw alle mooie en trieste gebeurtenissen van het afgelopen jaar de revue, we proberen er lering uit te trekken en maken plannen voor het komende jaar. Misschien wilt u dan ook even stilstaan bij de vraag of u zelf actief kunt zijn voor onze vereniging. Het hoeft niet direct als lid van een werkgroep, incidentele hulp is ook van harte welkom. Want er zullen weer mooie lezingen en boeiende exposities georganiseerd worden, de redactie van de *Baerne* kan hulp gebruiken met interessante artikelen, enkele graven op de Oude Begraafplaats vragen om herstel, de website en de Facebook-pagina zijn top maar hebben constant aandacht nodig voor actualisering, optimale berichtgeving in lokale kranten is gewenst, mooie verhalen van oude

Baarnaars en Barinezen optekenen via interviews is nodig, het opzetten van een excursie van formaat is geboden, en zo zijn er nog vele andere activiteiten waarvoor we enthousiaste leden zoeken. Kom gerust eens langs in de Oudheidkamer om vrijblijvend te praten over wat u kunt doen.

In dit nummer gedenken we Jan Volland, een rots in de branding voor de Oudheidkamer die onlangs plotseling overleed. Verder een verslag van het geslaagde symposium met de feestelijke overhandiging van het eerste exemplaar van *Duizend jaar Baarn* aan onze burgemeester. Het afgelopen jaar is het Ocrietterrein een aantal malen in het nieuws gekomen door brandstichting; een minder fraaie aanleiding voor een artikel, maar wel de moeite waard om te achterhalen waarom het pand zo lang aan verval heeft mogen blootstaan.

Ik wens u veel leesplezier en een liefdevolle decembermaand toe, en voor het nieuwe jaar alvast alle goeds.

André Mascini

INHOUD

Van uw voorzitter	117
In Memoriam: Jan Volland	118
Symposium	119
Giften derde kwartaal 2014	123
De Ocrietfabriek:	124
Expositie 'Baarn gelooft'	133
Historische puzzel	136
Jan Wilmink	140
Liefdewerk oud papier	145
Colofon en agenda	148

Voorzijde omslag: Jan Volland (1934-2014).

Baerne

IN MEMORIAM JAN VOLLAND (1934-2014)

Op 19 november jl. overleed plotseling Jan Volland op 80-jarige leeftijd.

Het echtpaar Jan en Jenny Volland kwam in 2006 in Baarn wonen en zij melden zich op 17 juni 2006 als lid van de HKB. Vanwege zijn expertise op het gebied van fotograferen werd Jan al snel benaderd met het verzoek om als vrijwilliger toe te treden tot de werkgroep Oudheidkamer. Hij vond dit een mooie invulling van zijn vrije tijd en ontpopte zich snel tot een onmisbare schakel in de vereniging.

Jan toonde zich altijd gedreven en betrokken, hij was een harde werker die zich met ziel en zaligheid inzette voor de vereniging: als fotograaf present bij alle activiteiten van de HKB, als ontwerper van de tentoonstellingsaffiches, als beheerder van het kunstbezit, als contactpersoon van de beeldbank voor het aanleveren van beelden van optimale kwaliteit en de juiste resolutie (en ongevraagd ook van extra beeld als hij dacht dat het bij het verzoek paste), als uitlichter van exposities, en als charmante onderhouder van warme contacten binnen alle geledingen van de HKB.

De expositie 'Baarn spoort... al 140 jaar' was zijn laatste huzarenstuk. Deze tentoonstelling heeft hij met erg veel liefde, zorg en toewijding voorbereid en opgebouwd. Hij was enorm verguld met de grote belangstelling voor deze expositie en alle positieve reacties erop.

Jan, bedankt voor je tomeloze inzet. Wij konden altijd op je rekenen en zullen je enorm missen. Zijn vrouw Jenny, zijn nabestaanden en vrienden wensen wij veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Hebben wij uw e-mailadres al?

Onze maandelijkse nieuwsbrief met informatie over exposities en lezingen, en andere interessante ontwikkelingen in en rond Baarn, kunt u gratis ontvangen in uw mailbox. Leden melden zich aan via ledenadministratie@historischekringbaerne.nl en niet-leden via info@historischekringbaerne.nl.

SYMPOSIUM 'DE PARELS VAN BAARN' BELICHT

GEVARIEERDE ASPECTEN UIT GESCHIEDENIS BAARN

Een zaterdagmiddag in september waarop de zon uitbundig scheen, de organisatoren hadden zich geen betere dag kunnen wensen voor het symposium ter ere van het 40-jarig bestaan van de HKB. Er was een aantrekkelijk programma samengesteld met drie boeiende en afwisselende lezingen over bos, water en gebouwen. Na het symposium volgde een drukbezochte receptie waarop burgemeester jkr. M.A. Röell het eerste exemplaar van *Duizend jaar Baarn – geschiedenis van een Eemlands dorp* kreeg overhandigd van voorzitter André Mascini.

door: Marjo Stam

Kasteel Groeneveld lag er prachtig bij, het terras bij het Koetshuis zat vol met genietende wandelaars, pasgetrouwde paartjes werden in de kasteeltuin aan de lopende band vastgelegd en de feestballonnen van de HKB wiebelden vrolijk aan het kasteelhek. De gasten werden bij het bordes buiten ontvangen en voorzitter

Ontvangst bij het bordes

André Mascini glunderde: het aantal aanmeldingen voor het symposium had de stoutste verwachtingen overtroffen en er was zelfs een extra zaal met beeldscherm nodig geweest om alle belangstellenden een plek te kunnen geven.

Bos

Na het verwelkomen van alle aanwezigen en een kort dankwoord voor alle vrijwilligers van de HKB door André Mascini nam dagvoorzitter Karel Loeff vaardig het stokje over. Rein Berends, opzichter bij Staatsbosbeheer, speelde een thuiswedstrijd, want hij was verantwoordelijk voor het herstel van het landgoed *Groeneveld* in de jaren 1990. Hij beet de spits af en nam de toehoorders mee op een virtuele wandeling door de bossen van Baarn en Lage Vuursche, in het noordwestelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug. Een boeiende uitleg over landschapsbeheer volgde, waarin Rein ook leuke anekdotes vertelde over bijzondere plekken en vindplaatsen.

Rein Berends aan het woord

Water

Bobby van Essen, lid van de HKB en docent Aardrijkskunde, zoomde in zijn verhaal vervolgens in op de rivier de Eem, en wel op een bijzonder plan uit de jaren 1916-1928 over de afsluiting van deze rivier en de rol die ir. Anton Mussert, de latere oprichter en voorman van de NSB, daarin gespeeld heeft. Na de overstromingen als gevolg van de dijkdoorbraak bij Eemnes van 1916 moest er iets gebeuren. Hoofdingenieur Ram van de provinciale Waterstaat van Utrecht bedacht een plan om de Eem bij Eembrugge af te dammen. Aanvankelijk ging men voortvarend van start: de Provinciale Staten van Utrecht kocht in Baarn voor f 25.000 de villa *Henriëtte* aan de Kerkstraat om daar haar Dienst Eemvallei te herbergen en er werd overgegaan tot het onteigenen van gronden waarvoor het Rijk gelden ter beschikking stelde. Na zijn benoeming tot hoofdingenieur nam Mussert zelf ook zijn intrek in de Baarnse villa, maar de uitvoering van de plannen stagneerde, mede als

Bobby van Essen in zijn element

gevolg van de al veel langer bestaande plannen om de Zuiderzee in te polderen en de Afsluitdijk aan te leggen. Door de veranderde omstandigheden, zo zei de verantwoordelijke minister het destijds, belandde het plan voor het afdammen van de Eem uiteindelijk in een lade op het kantoor van de provincie, waar het onopgemerkt lag te verstoffen. Tot Bobby voor zijn masterscriptie op onderzoek uitging en het plan weer opdook.

Gebouwen

Als derde spreker ging Michiel Kruidenier, architectuurhistoricus en getogen Baarnaar, in op de Baarnse bouw-hausse die optrad na het gereedkomen van de spoorlijn Amsterdam-Amersfoort in 1874 en prins Hendrik de Zeevaarder percelen bouwgrond in erfpacht uitgaf. Michiel deed dit aan de hand van het belichten van een viertal architecten die daarbij een belangrijke rol hebben gespeeld en met hun ontwerpen in veelal neorenaissance- en neoclassicistische stijl een belangrijke stempel drukten op

het aanzicht van Baarn. Met fraaie oude foto's toonde hij gebouwen die ontworpen zijn door architect A.L. van Gendt (o.a. het stationsgebouw en de voormalige villa *Patria*), architect en theoreticus Constantijn Muysken (o.a. voormalige villa *Uytenbosch* aan de Bruglaan), en architect J.C. van Epen (leerling van A.L. van Gendt, o.a. villa *De Vlierstruik*, tegenwoordig villa *Lijsterhof* aan de Ringlaan en villa *'t Spijker* aan de Smutslaan). Als laatste stond Michiel nog even stil bij architect J.H.W. Leliman die bekendheid genoot vanwege van zijn eigen woning en architectenbureau *In de Leli* aan de Waldeck Pymontlaan, maar vooral ook als ontwerper van de fameuze eerste ANWB-paddenstoel.

Paneldiscussie

Na de drie lezingen namen de sprekers met de burgemeester van Baarn Mark Röell en HKB-voorzitter André Mascini deel aan een discussie o.l.v. Karel Loeff. Samenwerking en afstemming met andere cultuurhistorische clubs én aan-

Michiel Kruidenier op zijn stokpaardje

dacht voor het stimuleren van cultuurhistorisch besef bij de jeugd waren enkele onderwerpen waarvoor de panelleden een lans braken.

Jubileumuitgave

Vervolgens was het tijd voor verpozing en het strekken van de benen, al dan niet in de nog steeds zonovergoten tuin, voor een praatje onder het genot van een drankje en een hapje, begeleid door de klanken van het combo van Peter Schmidt. Tot het moment daar was dat Frits Booy onder het toezien oog van mede-eindredacteur Gerard Brouwer het eerste exemplaar van het jubileumboek *Duizend jaar Baarn* aan de burgemeester overhandigde. In zijn begeleidende speech vatte Frits Booy duizend jaar lokale geschiedenis samen en maakte op geestige wijze aannemelijk dat Baarn in de 17e eeuw niet alleen een centrale plaats in de regio heeft ingenomen, nee... in die tijd was Baarn het middelpunt van heel de wereld! Want al die Amsterdamse regenten die in Baarn

Karel Loeff en het panel in discussie

Burgemeester Röell ontvangt het eerste exemplaar van Duizend jaar Baarn uit handen van voorzitter André Mascini.

Een bomvolle zaal met aandachtig publiek

verpoosden beraamden op die lommerrijke buitenplaatsen allerlei plannen van staatsbelang waarvan de gevolgen ons land wereldwijd op de economische kaart hebben gezet. En die internationale oriëntatie behoort ook nu nog niet tot het verleden.

De organisatoren van het symposium en de receptie hebben een prachtige klus geklaard. De feestelijke middag is vlekkeloos verlopen en dat kon alleen dankzij de uitstekende medewerking van kasteel *Groeneveld* en de hulp van vele vrijwilligers. Hulde.

De trotse eindredacteurs van de jubileumuitgave: Gerard Brouwer en Frits Booy

Baerne

GIFTEN DERDE KWARTAAL 2014

De collectie van de Oudheidkamer is het afgelopen kwartaal welgeteld 105 objecten rijker geworden, mede dankzij bijdragen van atletiekvereniging Vita2000 die een groot aantal bekens, borden, spelden, kransen en vaantjes van het vroegere Excelsior en BG&SV heeft geschonken (75 objecten in totaal). Daarnaast bevonden zich onder meer acht schilderijen, drie reclamedragers, zeven boeken en twee dvd's onder de giften.

Een kleine greep uit de recente aanwinsten: Makkumer bord met het Baarnse gemeentehuis, afscheidsgeschenk voor wethouder Hardeveld (1962-1978); Makkumer bord geschonken aan wethouder Hardeveld bij opheffing Bestuur Gasbedrijf Centraal Nederland Baarn; schilderij De rieten dakjes in de sneeuw; schilderij De kerk te Baarn; glazen stolpflesje Leger des Heils 80-jarig jubileum korps Baarn (1905-1985); schilderij Italiaans huis aan meer gemaakt door Daniël Beer; schilderij Collage van Baarn gemaakt door mw. G. Diephuis; enige prijzen uit de gift van Vita2000.

DE OCRIETFABRIEK: BEROEMD EN BERUCHT

Na vele jaren van leegstand en verwaarlozing is onlangs het doek gevallen voor de Ocrietfabriek. Sloop van het karakteristieke industriële complex, gelegen langs de Eem op de grens tussen Eemnes en Baarn, bleek niet te voorkomen. De schrijver van dit artikel heeft van nabij de impact van de fabriek meegemaakt, omdat zijn vader daar rond de vijftiger jaren werkzaam was als verkoopleider.

door: Martin Breij

Aanloop en oprichting van de fabriek

In de jaren dertig van de vorige eeuw was er duidelijk sprake van een vernieuwing bij het inrichten van keukens tijdens de nieuwbouw van woningen. In deze huizen werd gebruik gemaakt van terrazzo¹ keukenbladen en dito vloeren in keukens en andere zogenaamd natte ruimten. Om in deze vraag te voorzien waren uit Italië terrazzowerkers naar Nederland gekomen.

De firma *Bruynzeel* uit Nederland was in die jaren actief in de woningbouw, leverde gestandaardiseerde keukens, en had behoefte aan op grotere schaal geproduceerde aanrechtbladen. Omdat de fabricage van de zogenoemde granito-aanrechtbladen veelal in handen was van de terrazzowerkers, zocht Bruynzeel naar mogelijkheden om de productie ervan naar zich toe te trekken. De firma *Steinke* uit Amsterdam, een dochteronderneming van Bruynzeel, is op dat moment zo'n terrazzo-fabriek die aanrechtbladen maakt, maar doordat het grotendeels handwerk betreft, is de levertijd redelijk lang en het aanbod gering. Daarnaast beschikt de fabriek van de gebroeders Steinke aan de

Duivendrechtsekaade niet over de benodigde ruimte om haar productie stelselmatig uit te kunnen breiden.

Omdat de vraag naar keukens (en dus ook naar aanrechtbladen) stijgt, onderzoekt Bruynzeel of de productiewijze van Steinke aangepast kan worden naar een meer fabrieksmatige aanpak. Hiervoor is in ieder geval een ander bedrijfspand nodig. Besloten wordt uit te kijken naar de beschikbaarheid van een betonfabriek 'in de provincie' voor de productie van het nieuwe kunststeenproduct.

Ten noorden van Eembrugge, net over de gemeentegrens met Baarn, staan dan

De indrukwekkende Ocrietfabriek in 1958, gezien vanuit het noorden

op een bescheiden, nieuw industrieterrein aan de westzijde van de zomerdijk de opstallen die de firma *N.V. De Hoflaan* in 1934 voor de beton- en tegelfabriek *De Eem* liet bouwen. Die nieuwe fabriek blijkt echter geen succes, want ze sluit twee jaar later al door faillissement. Aan deze, qua aanvoer van grondstoffen, gunstig aan de Eem gelegen locatie zal dat niet hebben gelegen, want door de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 overstroonden de oevers van de rivier niet langer en konden schepen met zand en grind aan de eigen kade lossen.

In 1938 is J. (Han) van der Eerde (1913-1985), zoon van een succesvolle Amsterdamse aannemer en met het diploma van de MTS op zak, als 'vertegenwoordiger keukens' in dienst gekomen van de firma Bruynzeel, waar hij opvalt door zijn vernieuwende ideeën. Zodra Bruynzeel hem voorstelt de productie van aanrechtbladen op een concurrerende manier aan te pakken, bedenkt Van der Eerde een plan. Een naam voor de nieuw te produceren kunststeen heeft hij snel gevonden: 'Ocriet', een afleiding van het Engelse woord voor beton *concrete*. Van der Eerde wordt door Bruynzeel toegevoegd aan de directie van de firma Steinke en men verkrijgt in 1939 het complex aan de Eem. Na fiatting van Bruynzeel vormen de heren Steinke en Van der Eerde de leiding over de *Ocrietfabriek N.V.* en mogen ze zich directeur noemen. Aan hen de nobele taak om van de onderneming een succes te maken.

De jaren veertig

De mobilisatie in 1939 en de oorlogsjaren die daarop volgen zijn slechte jaren voor de jonge fabriek. Er worden nog nauwelijks nieuwe huizen gebouwd en de vraag naar aanrechtbladen daalt navenant. Wel werkt Van der Eerde in die jaren aan het verbeteren van het productieproces en zo wordt het ocriet, door het toepassen van een drievoudig stoomprocedé, een bijzonder homogene en stootvaste, lichtgeel gekleurde kunststeen. De wijze van produceren maakt ook andere vormen dan het platte vlak van de aanrechtbladen mogelijk en samen met twee tijdelijke werknemers, R.R. Laupman en F.H.P. Trip, bedenkt Van der Eerde de 'douchewaschbak', die in heel Nederland bekend zal worden onder de naam Lavet. Dit woord is een afgeleide van de naam van de drie bedenkers: **Laupman, Van der Eerde en Trip**. Deze douchewasbak en de aanrechtbladen maakten deel uit van een assortiment dat aan het einde van de oorlog leverbaar was, naast vensterbanken, traptreden en wasfontein.

Het lavet

Na de oorlog blijkt Van der Eerde de enig overgebleven directeur. De gebroeders Steinke hebben zich om onbekende redenen teruggetrokken uit de directie. Hoewel er ideeën en producten genoeg zijn, is de Ocrietfabriek vlak na de oorlog verliesgevend: het ontbreekt aan een afzetmarkt. In 1946 komen de eerste proefmodellen van het lavet klaar en men weet de bouwers van een project in Soest te interesseren voor de installatie ervan. Het wordt een succes, de gebruikers zijn enthousiast en in Eembrugge gaat de serieproductie van start. Vanaf 1947 wordt in vele nieuwbouwprojecten door geheel Nederland het lavet geïnstalleerd met een mengkraan voor warm en koud water en een douchekop. Het is een compacte oplossing die dienst doet als wastafel, douchebak, voetbad, kinderbad en zelfs als wastobbe voor de gezinswas. Later kwam er ook een gemechaniseerde versie op de markt voor dat laatste doel. Het gladde materiaal kon goed met schuurpoeder (Vim) worden gereinigd, hetgeen weer bevorderlijk was voor de hygiëne. Het lavet stond wat dat betreft zelfs symbool voor de naoorlogse emancipatie² in de sociale woningbouw.

De jaren vijftig

Na de oorlog stelt wetgeving voor elke woning een badkamer verplicht. In combinatie met de wederopbouw van door de oorlog verwoeste en verwaarloosde huizen en de naoorlogse bevolkingstoename ontstaat een enorme behoefte aan nieuwe huizen die natuurlijk

om keukens en badkamers vragen. Deze ontwikkelingen keren het tij voor Van der Eerde en zijn mensen: de bloeitijd van de Ocrietfabriek N.V. is aangebroken. Woningbouwverenigingen in de grote steden, maar ook coöperaties als het *Bouwfonds*, maken op grote schaal gebruik van het lavet als dé oplossing voor het voorzien in de aanwezigheid van een bescheiden badkamer. Daarnaast blijkt de wasfontein een uitgelezen oplossing voor de verbetering van de persoonlijke hygiëne in bedrijven en instellingen. Deze vergrote versie van een wastafel biedt ruimte aan acht mensen tegelijk om zich na het werk of het sporten op te frissen.

Ook Bruynzeel profiteert van het succes van haar Ocrietfabriek. Zo worden voor de naoorlogse, moderne keukens van deze fabrikant, die zijn ontworpen door industrieel ontwerper Piet de Zwart, speciaal gemaakte aanrechtbladen van ocriet geproduceerd.

Helaas blijkt het oorspronkelijke ocriet niet goed bestand tegen moderne was-

Een Bruynzeel keuken uit de vijftiger jaren

middelen. De groene zeep wordt verdrongen door allerlei waspoeders die een veel schoner resultaat beloven. En dat is een marketingbelofte waar de keurige huisvrouw van die tijd maar wat graag in gelooft. Om het ocriet beter tegen de nieuwerwetse wasmiddelen en andere chemicaliën te kunnen beschermen wordt er onderzoek gedaan. Het blijkt dat het toepassen van fluorgas langs chemisch-fysische weg de gevoeligheid voor allerlei invloeden van buitenaf vermindert. Tijdens dit procedé, ocrateren genaamd, wordt de 'vrije kalk' gebonden die tijdens het uitharden van het cement wordt gevormd. Vanaf ongeveer 1954 worden alle ocrietfabricaten hiermee behandeld.

De enorme vraag naar de producten van de Ocrietfabriek zorgt ervoor dat veel mensen hier werk kunnen vinden. In 1939 zijn er zo'n 15 mensen aan het werk, maar in 1947 stijgt het aantal in één jaar van 50 naar 100. Ruim tien jaar later, in 1958, werken er zo'n 350 man, en in 1965 450. De arbeiders komen in de beginjaren uit het hele Eemland, maar vooral uit Bunschoten/Spakenburg en Eemdijk. Ook Eemnes en Baarn leveren een behoorlijk aantal werknemers. De komst van de sociaal betrokken bedrijfsleider W.H. Wiemer in 1947 zorgt voor de invoering van allerlei extra voorzieningen voor het personeel: vanaf 1948 worden medewerkers en hun huisgenoten gecontroleerd op TBC, een jaar later start het bedrijf een personeelskrant (de *Ocrietkrant*) en introduceert

een ideeënbus. In 1951 komt er een fabrieksreglement, vanaf 1955 kunnen werknemers een bromfiets aanschaffen in het kader van reisvergoeding, men hield bonte avonden (waarbij de werknemers zelf optreden voor collega's en hun echtgenotes) en in 1957 wordt de personeelsvereniging *Ocrita* in het leven geroepen. Deze vereniging verzorgt onder meer de jaarlijkse Sinterklaasviering voor de kinderen van het personeel. In hetzelfde jaar laat het bedrijf zes woningen voor het personeel aan de Paulus Potterlaan in Baarn bouwen en in 1958 krijgt het bedrijf een eigen sportterrein.

Het succes van de fabriek en de daarmee samenhangende toename van personeel stelt andere eisen aan de productie-ruimten. De fabriek, die oorspronkelijk bestond uit een rechthoekig gebouw en een fabriekshal met drie beuken, wordt in stappen verbeterd en uitgebreid. In 1950/1951 wordt de grote rechthoekige silo gebouwd, voor opslag van het zand en het grind dat nodig is voor de productie van het ocriet. De onderkant van ieder compartiment was voorzien van een trechter met afsluiter, waarmee lorries werden gevuld die vervolgens naar de fabriekshal reden. Die hal met het zaagtanddak wordt in 1955 uitgebreid naar tien beuken, wat een verlegging van de zomerdijk en daarop rustende Eemweg vereiste. Later komen daar in twee stappen nog eens vier (1956) en acht beuken (1967) bij. Voor die laatste uitbreiding wordt de Eemweg aan de zuidkant nogmaals verlegd.

De wasfontein bij Drukkerij Bakker Baarn

De jaren zestig

Halverwege de jaren vijftig krijgt de fabriek moeite om personeel uit de directe omgeving aan te trekken. Arbeiders uit Bunschoten/Spakenburg vinden dichterbij huis voldoende werk door de vestiging van veel nieuwe grote bedrijven in hun woonplaats. Mensen uit Eemnes kunnen voor een hoger loon in 't Gooi terecht en uit Baarn kwam in eerste instantie toch meer het administratief personeel. Het bedrijf gaat actief werven in een ruimere regio dan het Eemland. Zo worden in de winter van 1959-1960 30.000 exemplaren van de *Ocrietkrant* verspreid in het Gooi- en Eemland en langs de noordelijke Veluwezoom, in

de hoop daar nieuw personeel aan te trekken. Ook worden met dat oogmerk contactavonden georganiseerd in Amersfoort, Nijkerk, Putten en Harderwijk. De fabriek laat speciale bussen rijden om het daar woonachtige personeel op te halen en lokt ook gastarbeiders uit mediterrane landen als Spanje, Turkije en Marokko naar Eembrugge. Een deel van hen wordt gehuisvest in hotel *Het Kasteel van Antwerpen* aan de Laanstraat in Baarn.

Het bedrijf kent voorspoedige jaren, want de vraag naar lavetten gaat onverminderd door. Vanwege de grote belangstelling van dit sanitair wordt de mogelijkheid verkend om in het buitenland de ocrietproductie op te starten en tegelijkertijd gebruik te maken van lagere grondstofprijzen en lonen. Daartoe wordt er in Tonnerre (Yonne) in 1960 een nieuwe fabriek gebouwd voor het bewerken van de Franse markt. Maar dat avontuur blijkt verkeerd ingeschat: de Fransen tonen nauwelijks animo voor de lavetten, gelukkig bevalen de aanrechtbladen hen wel goed. Vervolgens worden de lavetten vanuit de Franse fabriek naar Eembrugge gebracht voor de octateerbehandeling en verkoop in Nederland en de geocrateerde aanrechtbladen worden weer naar Frankrijk gebracht voor verkoop aldaar. Deze transporten worden verzorgd door de Bunschoter transportfirma *Koops*. Halverwege de jaren zestig daalt de verkoop van de ocrietfabrikaten. De markt lijkt verzadigd - de fabriek heeft in to-

taal ruim één miljoen (!) lavetten geproduceerd - en kunststeen wordt minder gevraagd in de woningbouw. De bedrijfsleiding zoekt naar andere manieren om ocrietproducten te kunnen afzetten. Er wordt geëxperimenteerd met van ocriet vervaardigde AKMON-blokken, die *Rijkswaterstaat* zou kunnen gebruiken als vervanging voor de basaltblokken op de zeedijken. Ondanks het ocrateren blijken deze blokken echter onvoldoende bestand tegen het zeewater. Men probeert zelfs de sport curling te introduceren op de Nederlandse vrijetijdsmarkt. De ocrietvariant van het gewone curling kreeg de naam rolcurling en werd gespeeld op gladde betonnen banen waarop van ocriet gemaakte stenen op kogellagers werden 'geschoven'. Maar deze vinding slaat niet aan.

Vanaf het einde van de vijftiger jaren zoekt de fabriek naar een manier om het ocriet te vervangen door kunststof. Pas halverwege de jaren zestig lijkt dit te lukken. Op basis van een mengsel van door het Duitse BASF geleverde kunsthars en fijn kwartszand, dat bij verhitting een homogene massa wordt, komt een nieuw product op de markt: Ocron aanrechtbladen. Het betreft een kras- en slagvast materiaal in een beperkt aantal effen kleuren. De verwachtingen zijn hoog gespannen: directeur Van der Eerde laat eind 1968 in de *Ocrietkrant* weten dat de resultaten van met ocron gemaakte producten zodanig zijn, dat 1969 waarschijnlijk het laatste productiejaar zal zijn voor aanrechtbladen en

lavetten van ocriet. Maar tegelijkertijd geeft hij aan dat de financiële situatie van de fabriek al enige jaren moeilijk is en dat de gestegen loonkosten daar een belangrijk aandeel in hebben. Als bezuinigingsmaatregel wordt sinds 1968 geen ploegendienst meer gedraaid en daalt het aantal werknemers sinds 1965 geleidelijk.

De jaren zeventig en de verkoop van de fabriek

Begin jaren zeventig plaatst Bruynzeel kritische kanttekeningen bij de kwaliteit van de totale productreeks in Ocron. Dat is een zware tegenvaller, want Bruynzeel is nog steeds een grote afnemer van aanrechtbladen van de Ocrietfabriek. Ook het badkamersanitair, de traptrreden en de bordesbekledingsplaten in het nieuwe materiaal vinden veel minder gretig aftrek dan hun voorlopers van ocriet. Het aantal werknemers daalt tot onder de 150 in 1973. De laatste grote projecten op het gebied van sociale woningbouw, het bouwsegment waar de Ocrietfabriek grotendeels op drijft, lopen ten einde en Bruynzeel is niet gerust op de toekomst van haar dochterbedrijf. In 1975 onderzoekt bureau McKinsey de bedrijfsefficiëntie en constateert dat het bedrijf geen toekomst heeft. Bruynzeel bespreekt met een aangeslagen Van der Eerde de afbouw van de productie op korte termijn. Het assortiment wordt beperkt tot een klein aantal ocron-producten. Naast keukenbladen wordt een gering assortiment sanitair aangehouden. Daarbij wordt de voorraad beperkt tot

Ocriet FABRIEK N.V.

TEL. K 2954 - 3641 (4 LIJNEN) - TELEGRAM-ADRES: OCRIET BAARN
TELEX NO. 11082 - GIRO 265368 - ROTTERDAMSE BANK N.V. BAARN

datgene wat er in bestelling is gegeven en er wordt extra tijdelijk personeel ingehuurd na het verwerven van een grote opdracht. Men zoekt vergeefs naar een koper voor de Ocrietfabriek en tenslotte koopt Van der Eerde in 1976 zelf de fabriek voor een symbolisch bedrag van f1, waarbij hij afstand doet van zijn pensioenrechten. Hij regelt ook een ontslagvergoeding voor een twintigtal medewerkers.

Als nieuwe fabriekseigenaar is Van der Eerde bij wijze van spreken terug bij af. Net zoals in de begintijd van de fabriek moet hij naarstig op zoek naar andere productiemethoden waarvoor wél een afzetmarkt te vinden is. Dat lukt met vallen en opstaan. Zo worden het Chicron en het Luxocron in de markt gezet. Chicron is eigenlijk een luxe vervolg op ocron, in deze techniek worden gekleurde granietkorrels in het fabricageproces meegenomen voor een bijzonder uiterlijk. Luxocron is weer een andere variant op ocron die een marmeren uitstraling geeft aan douchebakken en later ook wastafels. Vooral de luxocron wastafels zijn eind jaren zeventig succesvol. Men weet met name de hotelbranche te interesseren voor deze toilettafels met ingebouwde wasbak van dit kunstmarmer. Eindelijk breken weer een paar goede

jaren voor de Ocrietfabriek aan.

Als de heer Van der Eerde in 1983 ernstig ziek raakt, is hij gedwongen de fabriek te verkopen. Dankzij de goede resultaten van de afgelopen jaren vindt hij snel een koper: *Braat Bouwstoffen* uit Den Haag neemt het bedrijf, met 75 werknemers en nog steeds goed voor zo'n 50.000 aanrechtbladen per jaar, over.

1983 tot 2008

In de eerste jaren dat Braat de scepter zwaait in Eembrugge treden er, door diverse reorganisaties bij het nieuwe moederbedrijf, veel directiewisselingen op bij de Ocrietfabriek. Eind 1987 treedt de heer drs. J.N. Zeevat in functie als algemeen directeur van Braat Bouwstoffen en twee jaar later neemt hij het bedrijf over. Kort na het verwerven van Braat verkoopt Zeevat weer diverse bedrijfsonderdelen. Vanaf 1991 is de Ocrietfabriek het enige onderdeel van het Haagse Braat dat nog resteert en Zeevat vestigt zijn hoofdkantoor bij de fabriek aan de Eem. Hetzelfde jaar krimpt het aantal werknemers naar 64.

In de jaren tachtig wisten de verkopers van de Ocrietfabriek nog flinke orders los te krijgen via de onderhoudsafdelingen van de woningbouwverenigingen die nieuw maar vertrouwd materiaal voor

woningrenovaties nodig hadden. Maar die vlieger gaat in de jaren negentig niet meer op, omdat de woningbouwverenigingen verplicht moesten opgaan in woningbouwcoöperaties. Dit bracht een verschuiving in de markt teweeg.³ De Ocrietfabriek profiteert vanaf eind jaren negentig nog wel van de explosieve groei in de bouw van bungalowparken, zoals *Center Parcs*, waar de krasvastheid van aanrechtbladen e.d. belangrijker is dan de esthetische uitstraling. Daarnaast levert de fabriek nog steeds aan keukenleveranciers, waaronder Bruynzeel.

In het jaar 2000 heeft de fabriek nog 60 medewerkers en produceert men nog zo'n 20.000 rechte en 3000 hoekaanrechten. In 2006 laat Zeevat weten op zoek te zijn naar een andere, kleinere locatie voor de fabriek, waar op dat moment ongeveer 40 mensen werkzaam zijn. Op het vrijkomende terrein zou dan plaats zijn voor 56 woningen en met de verdiensten van de verkoop van het terrein kan een nieuw bedrijfspand worden aangekocht. Hoewel Zeevat in mei 2008 nog plannen presenteert voor de

nieuwe fabriek, wordt 4 maanden later, bij een schouwing voor de verkoop van het fabrieksterrein, een gevaarlijke concentratie donker asbest in de lucht aangetroffen, afkomstig van de verpulverde isolatie van de 50 jaar oude stoomleidingen. Op de eerste dag na de bouwvakvakantie worden alle 23 werknemers naar huis gestuurd en wordt het bedrijf voor onbepaalde tijd gesloten. Het stoppen van de productie verdampt alle financiële mogelijkheden van de fabriek en Zeevat moet faillissement aanvragen.

Ocriet anno 2014

Verscheidene malen komt het Ocrietterrein negatief in het nieuws door brandstichting en inbraken. Het leegstaande complex raakt in verval en is allang geen visitekaartje meer in de landelijke omgeving van Eemnes en Baarn. Omwonenden vertrouwen de locatie niet, want het asbest kan nog steeds ontsnappen. Bovendien kunnen tijdens een brand met wind uit het noordoosten de asbestdeeltjes ook nog op Baarns grondgebied terecht komen.

De fabriek in 2007

De grote silo na de brand in 2014

Zes jaar en veel getouwtrek tussen verschillende belanghebbenden later is de sloop van de fabriek eindelijk ter hand genomen door de gemeente Eemnes, al verloopt dat niet zonder problemen. Hoewel er door USINE geijverd is voor het behoud van onder meer de silo als industrieel erfgoed, mocht dit niet baten. Het totale fabriekscomplex wordt gesloopt om het bedrijfsterrein vervolgens te saneren en bouwrijp te maken voor de reeds lang geplande woningbouw.

Met dank aan de heren Rom van der Schaaf (Historische Kring Eemnes) en Mathijs Witte (USINE - Utrechtse Vereniging voor Industrieel Erfgoed).

Bronnen

Archief HKB, o.a. dossier Ocrietfabiek
Tijdschrift HK Eemnes, jrg. 32-4 en jrg. 33-1
Beekers, Wouter P. en Woude, Roelof Enno van der: *Niet bij steen alleen: Patrimonium Amsterdam van sociale vereniging tot sociale onderneming, 1876-2003* (blz. 234-235)
Overbeeke, Peter van: *Kachels, geisers en gasfornuizen: keuzeprocessen en energieverbruik in Nederlandse huishoudens, 1920-1975* (2001)
<http://www.mario-bosch.nl/pendrecht-lavet.htm>

Eindnoten

1. Een techniek die ook onder de naam granito bekend staat. Het is een soort kunstgraniet waarin brokjes van verschillende natuursteensoorten worden gemengd in wit cement. De techniek is verwant aan het maken van beton, en geeft een hard

en homogeen eindproduct, zeker wanneer dit van een zogenaamde wapening voorzien wordt.

2. Emancipatie betekent in deze context het gelijkrekken van een achterstandssituatie.
3. Woningbouwverenigingen opereerden vaak kleinschalig en vervingen bestaande zaken door iets nieuws van hetzelfde tijdens een renovatie. Woningcoöperaties richtten zich meer in de richting van grote totale renovaties van hele wijken. Hierbij komen de oude badkamers en keukens te vervallen en worden vervangen door geheel nieuwe ruimtes.

Expositie 'De Ocrietfabriek'

De Historische King Eemnes opent op 24 januari a.s. een tentoonstelling over de Ocrietfabiek. Deze expositie zal tot eind september 2015 te bezichtigen zijn. U kunt hiervoor terecht in de Oudheidskamer aan de Raadhuislaan in Eemnes, op zaterdag tussen 14:00-16:00 u.

Tijdens eerder in Baarn en Eemnes gehouden presentaties over de historie van het bedrijf, verzorgd door de heren Van der Schaaf en Witte, is gebleken dat veel oud-werknemers het op prijs stellen nog eens bij elkaar te komen. Geïnteresseerden kunnen zich wenden tot de heer Rom van der Schaaf: T (035) 53 86 094 of r.schaaf@tiscali.nl.

EXPOSITIE 'BAARN GELOOFT'

Het duurt nog even maar eind februari 2015 opent een nieuwe tentoonstelling in de Oudheidkamer. De expositie 'Baarn gelooft' geeft een overzicht van bijna alle kerken en schuilkerkjes die Baarn rijk was in de afgelopen eeuwen. Er is veel aandacht voor de diverse geloofsgemeenschappen, de predikanten, de priesters en andere voorgangers die in ons dorp het geloof verkondigden. Naast de historie van de heiligdommen worden de vele kerkscheuringen en afscheidingen, maar ook het weer samengaan van geloofsgemeenschappen, denk aan de PKN (Protestantse Kerk in Nederland) belicht. De expositie bevat veel fotomateriaal en is ruim voorzien

van achtergrondinformatie en allerlei gebruiksvoorwerpen zoals bijbels, kleding, collectezakken en dergelijke. De opening op zaterdag 28 februari 2015 zal verricht worden door de praeses van de Raad van Kerken, ds. R. van den Beld.

Mocht u nog mooie interieurfoto's van Baarnse kerken in uw bezit hebben of andere interessante formatie kunnen bieden, neem dan contact met ons op via T (035) 54 32 666 of oudenalderr@casema.nl. U mag natuurlijk ook met uw materiaal een keer langskomen in de Oudheidkamer onder de Baarnse bibliotheek op woensdag 14.00-16.00 u of zaterdag 11.00-13.00 u.

De bouw van de Wederopstandingskerk aan de Eemweg (1964)

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: info@debaarnsenotarissen.nl

ingepast Communicatie

- Helpt ondernemers professioneel en positief in de publiciteit te komen
- Ondersteunt organisaties in het verbeteren van de samenwerking
- Versterkt het contact tussen bewonersgroepen en instanties

Inge Pastoor
communicatieadviseur en projectleider

• www.ingepast.nl • 06 - 55 70 25 91
• mail@ingepast.nl • Twitter @IngePastoor

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

G L V D R P R N S D D D C A N T O N
R O E E E E R N I L R S E P A R K V
E D M E H N O I E E I A S E E R S A
B A E C U I A V N U T P H E U N T N
B T S R T W E A H S P S E N R L G L
E E O A U N E N L P H R E K R R T E
L B T L E I J E N A D E E O M I E E N
I S I O H T T U P B S D N D M N B N
N V R S U U L E S A E C A D E I G E
I G E O S U I J R L A A H L R D R P
E L H L S C U S E P N L T A O I O G
E C B K T H H T I J R Y W M R P O K R
S E E O T H O O U A E A E P I E R K
G R M N S H E A P A T T E I J M X N D
K L E B D B E I E M S E R N I G E D
B B E A R C A E M G N R E E E R D R
M S B T R U L D A R E T T N H U R O
O O L E S I G N A A K O S B D B O O
K E B A F J A G K C A R I U L N O N
E S P E A I E N E H R E U R A E V O
T T D E L N I R A T D N H G W K T O
O D R U R R S I U H S T E O K A N H
R I J J N B A T O R E N T J E S R A C
G K A U G U S T J A N S S E N D S S
W I N T E R T U I N K E O H T S U R

Baerne

HISTORISCHE SPEURPUZZEL

Streep onderstaande woorden door in het letterveld op de linkerpagina. Elke letter wordt steeds eenmaal gebruikt. De overblijvende letters vormen de oplossing. Uw oplossing kunt u tot en met zaterdag 3 januari 2015 insturen naar postbus 326, 3740 AH Baarn of mailen naar communicatie@historischekring-baerne.nl.

Onder de inzenders met de juiste oplossing wordt een exemplaar van *Duizend jaar Baarn* verloot. De winnaar wordt bekendgemaakt op nieuwjaarsreceptie.

Met speciale dank aan de heer Douwe van der Meulen voor het maken van de puzzel.

Amer
De Ruijter
koetshuis
schapen
August Janssen
defilee
Laan
Schoonoord
badhotel
Drakenburg
leeuwenpaal
schoutenhuis
Beatrix
Drakensteyn

park
serre
Benthuijs
Eembrugge
Pauluskerk
Soestdijk
berceau
Eng
Peking
stations
Bernhard
Escher
Pera
tolhuis

bisschop
gletsjer
Pijnenburg
torentjes
Bosbad
Grebbeinie
Praamgracht
Van Lennep
Brink
Grimmestein
Prins Hendrik
Veltheim
Canton
Groeneveld

Rode Dorp
Waldheim
Daloord
Grote Kom
Rusthoek
watertoren
De Eult
Huis Ter Eem
Santvoorde
wintertuin
De Naald
Juliana

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN
KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

juwelier
van doorm

Al vier generaties liefde voor 't vak.

Brinkstraat 14-16 3741 AN Baarn Tel: 035-5413107
info@juweliervandoorm.nl www.juweliervandoorm.nl

VAATWASSER STUK?

Wij repareren alle gerenommeerde merken

BEL DIRECT
035-694 23 96

Miele
er is geen betere

AEG

BOSCH

SIEMENS

**BESTE
SERVICE**

Electro World Van der Meulen

Brinkstraat 28 & 29, Baarn
www.electroworldvandermeulen.nl

ELECTROWORLD.NL

Electro World is onderdeel van **UNITEDRETAIL**

JAN WILMINK (1904-1981): GEEN VAAG IDEALISME, MAAR NUCHTERE ZAKELIJKHEID

Tijdens het Cultureel Festival van september jl. in de Baarnse Pekingtuin stelde HKB-lid de heer Hartog de vraag of er binnen de vereniging iets bekend was over de graficus Jan Wilmink. Er hingen bij hem thuis twee prenten van Baarnse dorpgezichten van deze kunstenaar en hij wilde er graag meer over te weten komen. Dat wilde de redacteur ook en via bemiddeling van museum *Flehite* kon onderstaand artikel geschreven worden.

door: Henriëtte Beuk

Een ietwat zonderlinge man

De oudere inwoners kunnen zich nog de kunstenaar herinneren uit hun jeugd. Wilmink, een klein mannetje met een

vriendelijke uitstraling¹, zat vaak te tekenen op markante locaties in de stad en anders zagen ze hem wel door de stad lopen, bezakt met een groot formaat opbergetui met triplex platen, op zoek naar afnemers.

Jan was in 1904 als helft van een tweeling in Zwolle geboren, zijn vader Hermanus Cornelis was kleermaker en dreef in de Luttikestraat op nummer 50 een soort herenmodezaak waar ook hoed en petten verkocht werden. Op 15 augustus 1932 komt het hervormde gezin Wilmink in de Bisschopsweg op nummer 218 in Amersfoort te wonen. Naast de reeds genoemde vader en zoon Jan, bestaat de familie uit moeder Wilhelmina Magrieta Marsman en nog zes kinderen die allen in Zwolle zijn geboren: Marringje (geb. 1896), Hendrik (geb. 1898), Hendrika (geb. 1900), Machiel (geb. 1901), Willem (geb. 1904), en Jan Frederik (geb. 1911). De laatste is op het moment van vestiging in Amersfoort niet mee gekomen. De broers van Jan gaan praktisch allemaal de handel in:

Hendrik wordt houthandelaar, Machiel start als handelsbediende, net als Jan Frederik die later naar Australië emigreert, tweelingbroer Willem wordt hotelier. Jan is de enige artistiekeling, hoewel het coupeusewerk van zus Marrigje ook creatief genoemd kan worden. De artistieke genen kunnen afkomstig zijn van grootvader Machiel (1831-1919), die was immers schilder.

Na de dood van zijn ouders en het vertrek van zijn broers wegens werk en/of huwelijk blijft Jan samenwonen met zijn twee zussen, eerst in de Fahrenheitstraat, en vanaf 1964 in de Bosstraat.

Er is niet heel veel bekend over zijn werk, maar een paar mensen hebben hun herinneringen aan Jan ingestuurd naar het *Algemeen Dagblad editie Amersfoort* na een oproep in 2008. Hij had de gewoonte om zijn tekenpennen na gebruik af te vegen aan zijn jas, vlekken die met geen enkel schoonmaakmiddel te verwijderen vielen, tot wanhoop van degenen die zijn kleding verzorgden. Zo stond Jan ook bekend om het dagelijks drinken van levertraan, hij geloofde heilig dat het hem hielp met zijn diabetes. Desondanks belandde de tekenaar in 1977 in verpleeghuis. *Zilver schoon* te Nijkerk. Zijn verslaafdheid aan levertraan leidde ertoe dat men in Amersfoort zei: 'Daar gaat Jan Wilmink, hij loopt gesmeerd.'² Vanwege zijn geloof kon hij ook iemand die vloekte onmiddellijk tot de orde roepen. In gereformeerde kringen werd ook vaak een prent van de kerkelijk zeer actieve Wilmink in de huiskamer aangetroffen.

Opleiding

In zijn jeugd maakte Jan al jong composities van zijn eten, waarop zijn oudere neef Machiel, een bekend grafisch ontwerper (en later een van de initiatiefnemers voor de oprichting voor het Nederlands Genootschap voor Reclame) hem adviseerde met tekenen door te gaan. Jan volgde lessen aan de Zwolse *Ambachtsschool* en ging in 1925 op kamers in Amsterdam om daar de 5-jarig opleiding tot graficus aan de *Grafische School* te volgen. Hij hield het twee jaar vol om het geleerde onder een baas in praktijk te brengen, bij André van Vlaanderen in Amsterdam, maar daarna keerde hij terug naar zijn ouders in Zwolle. Na de verhuizing naar Amersfoort begon Jan met zijn eigen reclamestudio, *De Kei* genaamd, gevestigd aan de Fahrenheitstraat nummer 15. Ook was hij als vormgever betrokken bij *De Stuw*, het officiële maandblad voor de gereformeerde jeugd in Amersfoort en kort voor de Tweede Wereldoorlog bracht hij zelf twee boekjes uit met illustraties van eigen hand: *De beide kerkgebouwen* en *De Evacuatie*, de laatste geschreven door L. Keemink. Daarna volgde nog illustraties voor *Spaar uzelf – een handboek voor het leven* en een boekje over de St. Joriskerk, geschreven door J.F.B. van Hasselt.

Reproducties

Het idee om met eigen prenten zijn brood te gaan verdienen ontstond in juni 1948. Het Amersfoortse sluisje was getroffen door een brand en zijn weergave

van de oorspronkelijke situatie werd zo goed ontvangen, dat Jan maar doorging met het tekenen van fraaie panden in Amersfoort. Allengs breide zijn werkterrein zich uit en bijna alle plaatsen in de nabijheid van de Utrechtse Heuvelrug konden op zijn belangstelling rekenen.

Jan liet clichés maken van zijn prenten bij *N.V. Clichéefabriek* te Utrecht en de reproducties werden gedrukt bij *Eymann* in Amersfoort. Een groot kunstenaar wordt hij niet genoemd, maar hij geeft 'een naturalistisch beeld van een mooi plekje in de stad, eenvoudig, en treft recht in het hart van de toeschouwer'³. Het ging hem om het zuiver noteren van de schoonheid van een oud gebouw of een markante toren, want landschappen konden hem niet bekoren, zijn passie was het vastleggen van het lijnenspel. Dag in, dag uit ging Wilmink op pad om zijn werk te verkopen. 'O jee, wegwezen' was op een gegeven moment de eerste ingeving als mensen hem weer zagen tijdens zijn haast rituele rondgang door de stad.

Jan in Noord-Holland

Omdat er op lokaal niveau binnen *Archief Eemland* niet veel over Jan te vinden viel, werd er gespeurd naar nazaten van zijn broers. Jan en zijn zusters deelden immers als vrijgezellen een huishouden. Zus MARRIGJE (ook wel Marie genoemd) werkte als onderwijzeres en zus HENDRIKA (RIEK) in een winkel, volgens een aangenomen zoon van broer Henk, Wouter de Wilde.

Het gezin De Wilde kwam op 30 mei 1946 met de boot vanuit Nederlands-Indië. Omdat vader De Wilde ernstig ziek was, werd het gezin opgevangen in een rusthuis in Bloemendaal, in het pension *De Berg* aan de Rijperweg 15 van Willem Wilmink, de tweelingbroer van Jan. Daar werkte Henk, de latere houthandelaar, wel eens mee in de bediening tijdens het diner. Zo ontstond een vriendschap tussen de Wilminks en de De Wildes, en toen vader De Wilde in 1947 op 50-jarige leeftijd overleed, ontfermde Henk zich over weduwe Lebrien en haar zoon. Die vriendschap werd bezegeld met een huwelijk tussen Henk en Lebrien, ze gaan in Santpoort wonen en Wouter krijgt nog 3 broers (Moritz, Henk en Hans) en een zusje (Ellen). Wouter herinnert zich nog de bezoeken aan de Fahrenheitstraat waar hij dan met zijn moeder in de 'nette' kamer van oma Wilmink mocht zitten.

Als het gezin van Henk in 1955 terug verhuist naar Bloemendaal, komt er vrij plotseling een einde aan de regelmatige bezoeken van Jan. Voorheen kwam de graficus altijd vaak bij hen logeren, hij woonde praktisch bij hen in en hij nam zijn neef na schooltijd regelmatig mee op sleeptouw als hij buiten ging tekenen. 'Dat tekenen ging razendsnel! Thuis werd het dan "gefattoeneerd" zoals hij dat noemde, "anders verkoopt het niet!", ' berichtte Wouter.

Baarn volgens Wilmink

Het museum *Flehite* heeft van de familie veel werk van Jan geschonken gekregen

Zicht op de Brink waar nu een groot parkeerterrein is. De Pauluskerk en de voormalige pastorie (1966)

en bij *Het Utrechts Archief* zijn 9 prenten digitaal aangetroffen die Baarnse dorpsgezichten tonen uit de jaren 1960, de periode voorafgaand aan het rijkelijk hanteren van de sloophamer door de gemeente en projectontwikkelaars. Gelukkig maar dat Jan het voor ons heeft vastgelegd, zo kunnen we nog eens wegdromen en verzuchten hoe jammer het is dat veel van al dat moois verdwenen is.

Met dank aan de heren G. Raven (conservator museum Flehite), B. van Dam en W. de Wilde.

Bronnen

Archief Eemland en Het Utrechts Archief

Eindnoten

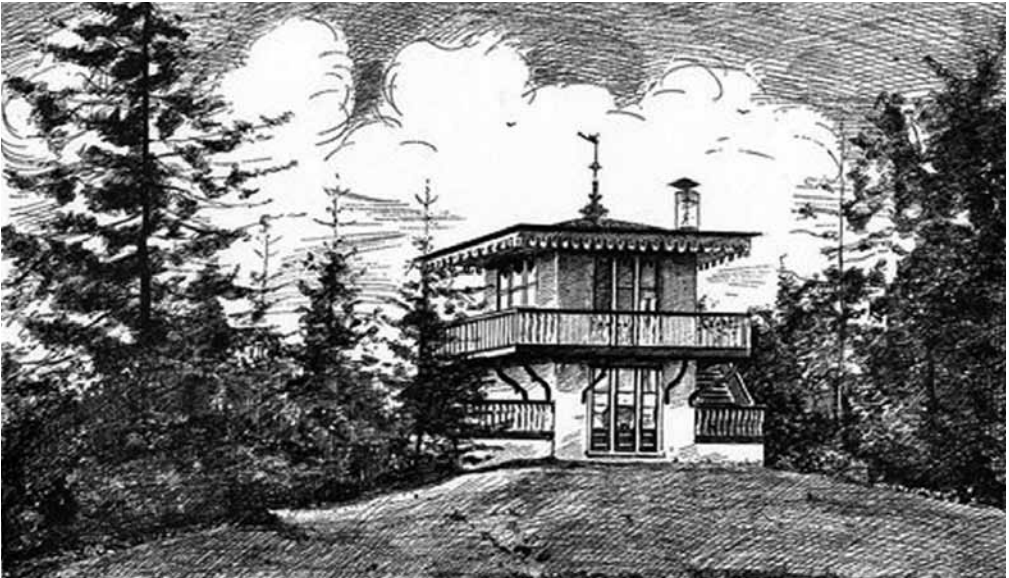
1. AD Amersfoort d.d. 16-1-2009.
2. AD Amersfoort d.d. 13-2-2009.
3. Amersfoortse Courant d.d. 24-10-1996.

Het oude tolhuisje op de hoek van de Eemweg en de Kerkstraat (1966)

De drie rieten dakjes in de Laanstraat, met erachter het gemeentehuis en de Pauluskerk (1966)

Het voormalige tuinhuis van Ijsendijk aan de Eemnesserweg (1966)

Baerne

LIEFDEWERK OUD PAPIER

Voor de een zijn dit woorden met een negatieve klank, voor de leden van de werkgroep Oudheidkamer van de HKB is het een geuzenmotto. Ja, we werken met oud papier en ja, we doen dat met veel liefde. Ook Ed Vermeulen is sinds december 2013 ingelijfd in het team van medewerkers op vrijwillige basis. In dit verhaaltje geeft hij een paar voorbeelden en gaat hij in op het hoe en waarom van deze uit de hand lopende hobby.

door: Ed Vermeulen

Het fotoarchief van de HKB omvat maar liefst een dikke 15.000 foto's, waarvan het merendeel goed tot redelijk goed is beschreven. Wat en wie er op staat. Alles keurig per straat, laan of anderszins per onderwerp geordend. Toch is er ook een niet onaanzienlijk aantal van ruim 1500 foto's waar of niets of slechts summiere gegevens van bekend zijn. En u raadt het al: het is, sinds een donkere woensdagmiddag in december 2013 mijn taak om deze foto's van een locatie te voorzien en zo mogelijk verdere informatie hierover en afgebeelde personen en situaties te verschaffen. Leuk werk, met een duidelijk historisch tintje (randje). Ik sta iedere woensdagmiddag opnieuw verbaasd hoeveel ik eigenlijk wel weet. Het feit dat ik sinds 1944 in Baarn woon en er naar diverse scholen ben gegaan speelt hierbij ongetwijfeld een grote rol. Mijn jeugd speelde zich zo af rond de *Amaliakleuterschool* (bewaarschool) in de Schoolstraat, de *Hervormde Lagere School* in de Spoorstraat (nu samengevoegd in de *Amalia-Astroschool*), en *Het Baarnsch Lyceum*.

Ontdekkingen, ik doe ze nagenoeg iedere woensdag. Het fotoarchief zit er vol mee, althans als je er oog voor hebt. Genoeg gepraat, verhaaltjes over gedane ontdekkingen wil ik u vertellen.

Als de nood het hoogst is, is de redding nabij

In 1950 verhuisden mijn moeder en ik van Spoorstraat 2 naar Laanstraat 66A, boven de groentezaak van Robberse, die ook onze huisbaas was. Op dit adres heb ik gewoond tot 1964. Het huis was ruim, maar zonder al te veel comfort. Eén (koud) waterpunt en een kolenkachel, met het kolenhok beneden in de schuur. Heel gebruikelijk in die jaren. Dat het huis halverwege de Laanstraat lag, maakte het tot een unieke plek.

Ik weet bijna zeker dat ons huis door de makelaars van nu omschreven zou worden als: 'Gedeelte van riante stadsvilla, prachtig gelegen in het gezellige dorpscentrum en royaal voorzien van originele stijlkenmerken.' Onze kolenhaard stond, uiteraard, in de huiskamer. Mijn huiswerk werd dan ook daar gemaakt. Ik gebruikte hiervoor onze eet-

In gesprek voor Laanstraat 66: de heren H. Robberse (r), G. Kleisen (m) van Laanstraat 77, en een mij onbekende heer. Erachter de winkel van banketbakkerij Wijers, Laanstraat 68.

tafel, strategisch opgesteld bij het raam. Op die manier had ik dus altijd oogcontact met het gebeuren in de Laanstraat. Niets van wat er beneden op straat gebeurde ontsnapte aan mijn aandacht. Wie ook

van deze situatie profiteerde was onze overbuurman Geleijns. In zijn rijwielzaak was géén toilet aanwezig en ook deze hardwerkende middenstander moest natuurlijk wel eens nodig. Aangezien mevrouw Geleijns niet altijd bij de hand was om op de winkel te passen, werd er dan een beroep op mij gedaan.

Het ritueel verliep als volgt: de rijwielhandelaar ging in de deuropening staan, naar boven kijkend om mijn aandacht te trekken. Een zwaai met zijn arm, een sprint van mij naar beneden en de overbuurman kon snel naar zijn even verderop gelegen woning lopen. Opgelucht kwam hij dan kort daarna weer terug en ik kon, na deze voor mij welkome onderbreking, weer verder met mijn huiswerk. Het spreekt welhaast vanzelf dat mijn eerste 'nieuwe' fiets bij Geleijns gekocht werd.

Rijwielhandelaar J.B. Geleijns in de deur van zijn winkel Laanstraat 79, in vroeger tijden het onderkomen van Drukkerij Bakker

Tip: bij uw eerstvolgende bezoek aan de herenmodezaak *Principe* gaat u, na binnenkomst, de trap recht voor u op. Loop naar het rechterraam en bedenk dat hier de tafel stond waaraan ik van 1953 tot 1959 mijn huiswerk maakte. Kijk naar buiten en zie voor u hoe Geleijns in zijn winkeldeur stond.

Het mysterie van de bakkerszonen

Bij banketbakkerij Wijers op nummer 68 werkten in jaren 1950 de Baarnse tweelingbroers Siebe en Arnold als leerling-banketbakker. Dat zij de familienaam Roskamp hadden en zoons waren van bakker Roskamp van de Eemnesserweg ging volledig aan mij voorbij. Ook lukte het mij niet om ze uit elkaar te houden. Ik deed er eigenlijk ook de moeite niet voor. Ieder keer wanneer ik de bakkerij in kwam riep ik ter begroeting 'Hallo Siebe en Arnold',

of ze nu beiden aanwezig waren of slechts één. Ik kreeg dan altijd wel een groet terug, maar van wie was mij nooit duidelijk. Op een woensdagmiddag kwam ik in het fotoarchief onder de noemer 'Onbekend' de volgende foto tegen: jazeker, Siebe en Arnold, samen met hun vader bakker Roskamp. Maar nog steeds wist ik niet wie wie was.

Tot ik een gesprekje had met een bezoeker van de Oudheidkamer, zij stelde zich voor als Carla Roskamp, kleindochter van bakker Roskamp. Zij bleek de dochter te zijn van Arnold. En nu, meer dan 60 jaar later, weet ik eindelijk wie Siebe is en wie Arnold. Geen van beide broers heeft zich overigens verder bekwaamd in het banketbakkersvak. Siebe werd automonteur en is in dienst geweest bij garage Vlug in de Leestraat. Arnold werkte eerst bij Van Ijken en later bij de Baarnse gemeentepolitie.

Siebe (l) en Arnold Roskamp met hun vader bakker Roskamp bezorgen ons dagelijks brood

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Vormgeving en druk: Drukkerij BakkerBaarn. Oplage: 850 ex.

Redactie Baerne

Henriëtte Beuk
Martin Breij
Marjo Stam
E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne
Postbus 326 - 3740 AH BAARN
T (035) 54 303 77
E info@historischekringbaerne.nl
I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB
Hoofdstraat 1a - 3741 AC BAARN
Ingang via de bibliotheek, in het souterrain, door de jeugdbibliotheek. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo. 14-16 u en za. 11-13 u.
Op afspraak andere bezoektijd mogelijk. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar info@historischekringbaerne.nl.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon
T (035) 54 130 01
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Contributie

Per jaar en per adres € 16.
ING bankrekening 41.92.133.
Extra bijdrages zijn welkom.
U ontvangt het kwartaalblad *Baerne* en heeft gratis toegang tot onze lezingen.
De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen Nederland: € 8 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Los exemplaar € 3,50.
Oudheidkamer HKB,
Hoofdstraat 1a;
Boekhandel den Boer,
Laanstraat 69.

Ereleden

Mw. J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
Dhr. G. Brouwer
Mw. P.H. Kuijt-Smit

Dagelijks bestuur

Dhr. A.F.N. Mascini
Voorzitter
T (035) 54 145 12

Dhr. J. Guis
Secretaris
T (035) 54 294 01

Dhr. Th. Koot
Penningmeester
T (035) 54 185 27

Algemene bestuursleden

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
Werkgroep Oudheidkamer
T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra
Werkgroep Oude Begraafplaats
T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
Werkgroep Archeologie
T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk
Redactie *Baerne*
M 06 27 357 807

Mw. I.L. Pastoor
Werkgroep Communicatie
M 06 55 702 591

Mw. W. Hordijk-Valk
T (035) 54 114 22

Mw. Th. Kruidenier-Brands
T (035) 54 178 60

AGENDA 2014

- 9-jan Nieuwjaarsreceptie HKB in de Oudheidkamer, aanvang 16:00 u.
- 22-jan Lezing 'Lage Vuursche, dorp van patriciërs, pachters en pannekoeken' door Frits Booy in Het Brandpunt, Oude Utrechtseweg 4a, aanvang 20:00 u, zaal open 19:30 u.
- 12-feb Visuele presentatie in Het Brandpunt, aanvang 14:00 u, zaal open 13:30 u.
- 24-feb Visuele presentatie in Het Brandpunt, aanvang 20:00 u, zaal open 19:39 u.
- 28-feb Opening expositie 'Baarn gelooft' door ds. R. van den Beld in de Oudheidkamer, aanvang 11:30 u.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen. Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51
www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken